

AUTOREFERAT

1) Imię i nazwisko

BARBARA JABŁOŃSKA

2) Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

- **2007** - stopień doktora nauk humanistycznych; Instytut Socjologii, Uniwersytet Jagielloński; tytuł rozprawy doktorskiej: *Obywatelski i nieobywatelski dyskurs polityczny – debata na temat Unii Europejskiej w polskich mediach. (Analiza prasy i telewizji)*; promotor: prof. dr hab. Grażyna Skąpska; recenzenci: prof. dr hab. Piotr Sztompka (UJ) , dr hab. Marek Czyżewski prof. UŁ.
- **2001**- tytuł magistra socjologii Instytut Socjologii, Uniwersytet Jagielloński; (tytuł pracy magisterskiej: *Kreowanie obrazu świata – wizerunek Unii Europejskiej w retoryce „Naszego Dziennika”, „Naszej Polski” oraz „Myśli Polskiej”*); promotor: prof. dr hab. Grażyna Skąpska.

3) Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

- **od lutego 2015 r. i nadal** - zatrudnienie na stanowisku adiunkta w Zakładzie Badań Kultury Współczesnej (Instytut Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego) [w roku 2015 przebywałam na urlopie macierzyńskim].
- **od października 2010 r. do stycznia 2015 r.** – zatrudnienie na stanowisku adiunkta w Zakładzie Socjologii Teoretycznej (Instytut Socjologii Uniwersytetu

Jagiellońskiego).

- od marca 2008 r. do września 2010 r. – zatrudnienie na stanowisku asystenta w Zakładzie Socjologii Teoretycznej (Instytut Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego).

4) Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego:

Socjologia muzyki - monografia

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa),

Barbara Jabłońska, *Socjologia muzyki*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2014, ISBN: 978-83-7383-715-7; recenzent wydawniczy - prof. dr hab. Marian Golka.

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Celem naukowym monografii *Socjologia muzyki* jest ukonstytuowanie pola teoretyczno-badawczego dla socjologii muzyki, pojętej jako odrębna subdyscyplina wiedzy naukowej. Z uwagi na brak prac naukowych, które w syntetyczny sposób ujmowałyby problematykę socjologicznych rozważań nad muzyką w ujęciu teoretyczno-metodologicznym, podjęłam się próby wskrzeszenia dyskursu naukowego nad socjologią muzyki w Polsce, wyznaczając zarówno jej pole teoretyczno-badawcze, jak i proponując dla niej program naukowy. Jest to więc pierwsza w polskiej literaturze przedmiotu systematyczna wykładnia specyfiki

socjologicznych studiów nad muzyką¹. Osią rozważań jest pojęcie muzycznych praktyk, które stanowią podstawową kategorię analityczną służącą badaniu rozmaitych obszarów rzeczywistości społecznej, w której występują fenomeny społeczno-muzyczne.

Mojej pracy przyświecało kilka celów szczegółowych:

- 1) cel teoretyczny – omówienie tradycji teoretycznej socjologii muzyki; zaproponowanie własnej perspektywy spojrzenia na muzykę i społeczeństwo; zarysowanie pola badawczego dla socjologii muzyki;
- 2) cel diagnostyczny – ukazanie kondycji i przemian socjologii muzyki jako nauki; ukazanie jej źródeł oraz wskazanie szans rozwoju w różnorodnych obszarach badawczych; dokonanie syntezy dotychczasowych ustaleń w tym zakresie;
- 3) cel metodologiczny – omówienie najważniejszych metod służących badaniu życia muzycznego społeczeństw; wypracowanie modelu praktyk muzycznych, pojmowanych jako podstawowa jednostka analityczna dla badania fenomenów społeczno-muzycznych; ukazanie obszarów możliwej analizy praktyk muzycznych; zaproponowanie tzw. podejścia „socjologiczno-audialnego” służącego analizie praktyk muzycznych;
- 4) cel metanaukowy – zaproponowanie naukowego namysłu nad socjologią muzyki jako nauką interdyscyplinarną; zainicjowanie debaty naukowej nad kondycją socjologii nauki jako odrębnej dyscypliny wiedzy; wypracowanie siatki pojęciowej oraz ram teoretyczno-metodologicznych;
- 5) cel praktyczny – ukazanie możliwości, jakie daje socjologia muzyki w zakresie analizowania różnorodnych zjawisk i procesów powiązanych z życiem muzycznym społeczeństw, szczególnie w takich obszarach, jak polityka, edukacja, religia czy komunikacja medialna i rozwój najnowszych technologii.

Całości rozważań przyświeca założenie o istotności audialnego wymiaru życia społecznego, niedocenianego w refleksji naukowej. W tym sensie zrealizowany został postulat Wolfganga Welscha o wyostrzeniu uwagi na dźwiękowy wymiar rzeczywistości społecznej i docenieniu tzw. „kultury słyszenia”.

1 Łącząc zarówno kompetencje socjologa jak i muzyka (posiadam dyplom zawodowy muzyka instrumentalisty w klasie skrzypiec szkoły muzycznej II stopnia), zrealizowałam zamysł całościowego ukazania specyfiki socjologii muzyki jako odrębnej dyscypliny naukowej.

A zatem, w pierwszym rozdziale omawiam takie kwestie, jak kultura słyszenia i postulat zrównoważenia ikonicznego i audialnego wymiaru rzeczywistości społecznej w badaniach socjologicznych. Zastanawiam się także nad rolą i znaczeniem dźwięku w życiu człowieka, wskazując na uniwersalny charakter muzyki, pojmowanej jako powszechnik kulturowy. Stawiam także fundamentalne pytanie o sposób definiowania muzyki, dokonując odniesień do tradycji społeczno-filozoficznej w tym zakresie. Ponadto, poddaję pod rozważania kwestię muzycznego języka, kreśląc przy tym cztery różne sposoby rozumienia natury komunikacji muzycznej i znaczeń, które powiązane są z muzyką. Stanowiska te, począwszy od przekonania, że muzyka nic nie znaczy, a skończywszy na założeniu, że muzyka jest językiem (zgodnie z argumentacją przedstawicieli semiotyki muzyki), ukazują całe spectrum założeń co do natury muzycznego dyskursu. Po omówieniu wszystkich tych istotnych kwestii przechodzę do kluczowego pytania o społeczny charakter muzyki, formułując przy tym m.in. uwagi o gatunkowo-normatywnych aspektach doświadczania muzyki, kontekstach słuchania, tzw. „słuchaniu odpowiednim” oraz interakcyjnym charakterze muzyki. W ten sposób ukazuję społeczny charakter praktyk muzycznych, powiązanych z regułami i normami życia społecznego. Idąc dalej, omawiam szeroko funkcjonalne zróżnicowanie muzyki w społeczeństwie, wskazując na takie jej funkcje, jak m.in. integracyjna, tożsamościowa, estetyczna, komunikacyjna, wychowawcza, ekspresyjna, rozrywkowa, użytkowa, terapeutyczna, polityczna, mobilizacyjna, ekonomiczna czy religijna. Charakteryzuję też dysfunkcjonalne aspekty muzyki, takie jak: dezintegracyjno-konfliktogenna, dystynktywno-segregacyjna, transychno-narkotyczna, alienacyjno-eskapiczna, agresywno-destrukcyjna, perswazyjno-manipulacyjna, czy plądroniczno-kłusownicza. Pierwszy rozdział więc przede wszystkim rozważaniami o instytucjach muzycznych, dokonując próby ich klasyfikacji, w której motywem przewodnim są funkcje muzyki w społeczeństwie. W tym sensie mówię o: instytucjach muzycznych o charakterze edukacyjnym, instytucjach związanych z upowszechnianiem muzyki i twórczości muzycznej, instytucjach muzyczno-medialnych, czy też instytucjach powiązanych z wykonawstwem muzycznym.

Drugi rozdział jest w całości poświęcony rozważaniom nad muzyką w myśli filozoficzno-społecznej. Odwołując się do bogatej tradycji teoretycznej w tym zakresie, dokonuję syntezy najważniejszych ustaleń co do natury muzyki w życiu

społecznym ludzi, opisywanej na przestrzeni wieków przez wielkich i uznanych myślicieli. Wychodząc od tradycji antycznej, w tym pitagorejskiej wizji muzyki, jak również platońskich i arystotelesowskich ustaleń co do istoty i funkcji muzyki w społeczeństwie, ukazuję specyfikę pojmowania praktyk muzycznych i funkcji muzyki w społeczeństwie. W szczególności interesuje mnie wychowawcza i komunikacyjna funkcja muzyki. Następnie przechodzę do średniowiecznego rozumienia istoty muzyki w społeczeństwie, odwołując się do teocentryczno-matematycznej wizji kreślonej przez św. Augustyna. W końcu odwołuję się do nowożytnych kontynuacji, omawiając myśl Bacona, Kartezjusza i Leibniza, dla których istotą było matematyczne rozumienie muzyki. Dalej - przechodzę do polityczno-kulturowego rozumienia muzyki u J.J. Rousseau, w szczególności kładąc nacisk na powiązania pomiędzy muzyką i polityką, oraz uwypuklając ideę politycznego unisono obywateli na wzór zharmonizowanej gry orkiestry, co pozwala zrozumieć integracyjno-komunikacyjną naturę praktyk muzycznych. W kolejnych podrozdziałach omawiam takie zagadnienia, jak Herderowskie pojmowanie muzyki jako prabytu, rozważania Kanta o muzyce i władzy sądenia, czy ustalenia Hegla co do natury Ducha i muzyki. Odwołuję się także do tradycji myślenia Schellinga o muzyce jako rytmie, czy też do Schopenhauerowskiej wizji sztuki dźwięków jako przejawie woli. Na koniec kreślę uwagi na temat sposobu rozumienia społecznego charakteru muzyki u Nietzschego, odzwierciedlając jej appolińsko-dionizyjską naturę. W końcowej części rozdziału omawiam także kwestie odnoszące się do klasowego sposobu percepcowania muzyki w ujęciu Ortegi y Gasset, jak również odwołuję się do myśli Ingardena w zakresie ontologii dzieła muzycznego i rozumienia muzyki. Moim rozważaniom przyświeca założenie, zgodnie z którym myśl filozoficzna ma wiele do zaoferowania socjologii muzyki, nie tylko na poziomie ontologicznym, ale też epistemologicznym. Całość filozoficznych założeń łączy się także w podejmowanej przeze mnie w dalszych rozdziałach refleksji na temat wzajemnych powiązań pomiędzy twórcą dzieła muzycznego, dziełem, oraz jego odbiorcą.

Kluczem do zrozumienia istoty socjologii muzyki jako nauki jest uchwycenie jej tradycji socjologicznych, czego podejmuję się w rozdziale trzecim, kreśląc teoretyczne uwagi na temat obecności wątków społeczno-muzycznych w myśli klasyków socjologii. Wychodząc od tezy o dość eklektycznym, rozproszonym i

mało usystematyzowanym charakterze tych wątków (z wyjątkiem myśli Adorno), staram się zrekonstruować wizję muzyki i społeczeństwa u takich autorów, jak - chronologicznie ujmując - Herbert Spencer, Georg Simmel, Max Weber, Alfred Schütz, Stanisław Ossowski, Pitirim Sorokin, Norbert Elias, Pierre Bourdieu, czy Theodor W. Adorno. Jak wykazuję, każdy z autorów podejmuje się refleksji na temat muzyki i społeczeństwa posługując się właściwą sobie siatką pojęciową, systemem twierdzeń, czy ogólną ramą teoretyczno-badawczą. I tak, u Spencera muzyka rozważana jest przez pryzmat procesów ewolucji i socjogenezy; u Simmela - z perspektywy procesów tożsamości grupowej i interakcji; u Weбера - pod kątem procesów racjonalizacji zachodniego świata; u Schütza - zanurzona jest w fenomenologii i społecznie konstruowanych światach; u Sorokina - uwypuklona w kontekście cyklicznych zmian supersystemów kulturowych; u Eliasa - rozważana w ramach socjologii figuracyjnej; u Bourdieu - uchwycona przez pryzmat strukturalizmu konstruktywistycznego, czyli inaczej mówiąc pola sztuki i habitusowych dyspozycji jednostek; u Adorno - ukazana z punktu widzenia procesów technicyzacji i racjonalizacji nowej muzyki. Jak wykazuję, brakuje w tych teoretycznych ustaleniach próby budowania programu dla socjologii muzyki (w sensie zarówno teoretycznym, jak i metodologicznym). Brakuje też wzajemnych nawiązań pomiędzy wspomnianymi socjologami, jak również prób kontynuowania poruszanych wcześniej wątków, klarowania pola badawczego socjologii muzyki, czy też dokonywania ustaleń natury definicyjnej, co często ma miejsce w innych subdyscyplinach socjologii. Ukazuję jednak elementy łączące tę zróżnicowaną i zakotwiczoną w odrębnych paradygmatach tradycję, odwołując się w szczególności do procesualnego charakteru praktyk muzycznych.

Po dokonaniu rekonstrukcji teoretycznych zrębów socjologii muzyki przechodzę następnie do kluczowej kwestii, jaką jest zdefiniowanie i scharakteryzowanie socjologii muzyki pojętej jako odrębna subdyscyplina nauki. Czynię to w rozdziale czwartym, zajmując się w szczególności takimi kwestiami, jak interdyscyplinarny charakter socjologii muzyki i ukazanie jej na tle innych, pokrewnych nauk, z których czerpie znaczną część założeń. Co więcej, staram się określić jej miejsce w szerzej pojętym polu badawczym socjologii sztuki, jak również ukazuję wzajemne relacje pomiędzy zakresami obydwu nauk. Dokonując tych

ustaleń, zastanawiam się równolegle nad stanem polskiej socjologii muzyki, stawiając pytania o jej kondycję, konsolidację środowiska naukowego, potencjał instytucjonalny, intersubiektywną komunikowalność w obrębie jej interdyscyplinarnie pojętego pola badawczego, jak również szanse i ograniczenia jej rozwoju. Następnie przechodzę do kluczowej w tym rozdziale kwestii, która odnosi się do próby zdefiniowania socjologii muzyki. Tym samym dokonuję autorskiej próby stworzenia modelu praktyk muzycznych, służących jako elementarna jednostka analityczna do badania zjawisk społeczno-muzycznych. Zakładając dualny charakter praktyk muzycznych (posiadających zarówno wymiar strukturalny jak i konstruktywistyczny), tworzę schemat wzajemnych powiązań pomiędzy poszczególnymi elementami modelu. Pozwala mi to w dalszej kolejności na zarysowanie możliwych wymiarów i obszarów socjologii muzyki. Tym samym dokonuję swoistej kodyfikacji i systematyzacji możliwych kierunków rozwoju socjologii muzyki, pojętej jako odrębna dyscyplina naukowa. By tylko skrótowo odnieść się do najważniejszych kwestii w tym zakresie, warto wymieniać takie wymiary, jak środowiska nadawcze, odbiorcze, jak również wzajemne relacje pomiędzy nimi, natura dzieła muzycznego, uniwersalny charakter obecności muzyki w społeczeństwie, czy meta-naukowy namysł nad socjologią muzyki. Istotą moich ustaleń jest także ukazanie tzw. obszarów dla socjologii muzyki, w szczególności takich jak: obszar edukacyjny, polityczny, religijny, czy ekonomiczny. Trop ten kontynuuję w kolejnych rozdziałach pracy (5-8), w których omawiam istotę i specyfikę muzycznych praktyk w poszczególnych obszarach. W rozdziale czwartym odnoszę się także do wyzwań, przed jakim stoi socjologia muzyki w obrębie zarysowanych obszarów badawczych, wskazując na nowy charakter praktyk muzycznych, jak również omawiam zagadnienia natury metodologicznej. W szczególności zwracam uwagę na specyficzny sposób badania muzycznych praktyk, wymagający dodatkowej perspektywy spojrzenia, którą nazywam podejściem „socjologiczno-audialnym”. Rozdział czwarty wieńczę programem dla socjologii muzyki², wyznaczającym jej specyfikę w obrębie szeroko pojętych nauk społecznych.

Kolejne rozdziały (5-8) są – jak już wspomniałam powyżej – próbą prześledzenia specyfiki muzycznych praktyk w wybranych obszarach, takich jak

2 Program dla socjologii muzyki pojmuję jako zespół dyrektyw teoretyczno-metodologicznych, określających jej przedmiot, założenia ontologiczne, epistemologiczne i metodologiczne.

edukacja, polityka, religia czy nowe technologie, rewolucja medialna i rynek muzyczny. Z podjętych przeze mnie rozważań wynika, iż praktyki muzyczne są uniwersalną charakterystyką życia społecznego ludzi w różnorodnych aspektach ich aktywności. Począwszy od zagadnień natury edukacyjnej, poprzez praktyki muzyczno-polityczne, a skończywszy na aspekcie religijnym, wyraźnie widać, w jaki sposób muzyka wyznacza naturę międzyludzkich interakcji. Wychodząc od postawionej na początku tezy o niedocenieniu audialnego wymiaru życia społecznego, dokonuję rekonstrukcji praktyk muzycznych w wybranych obszarach. Jeśli chodzi o wymiar edukacyjny, ukazuję wagę i znaczenie procesu audiacji i socjalizacji muzycznej w życiu zbiorowym, równocześnie kreśląc kondycję kompetencji muzycznych polskiego społeczeństwa. Powołując się na dostępne dane w tym zakresie, wskazuję na problemy i bolączki polskiego systemu edukacji muzycznej. Równocześnie też śledzę tradycję edukacji muzycznej w Polsce, ukazując specyfikę rozwiązań instytucjonalnych w tym zakresie, co zwrótnie miało (i wciąż ma) wpływ na jakość i poziom kompetencji muzycznych i dyspozycji estetycznych Polaków. Dochodzę tym samym do kwestii związanych z kulturą muzyczną polskiego społeczeństwa, partycypacją w życiu muzycznym i gustem muzycznym, pojętym jako jedna z form kapitału kulturowego. Z podjętych ustaleń wynika, że zaniedbania w edukacji muzycznej Polaków przekładają się na procesy kompensacyjne praktyk muzycznych, przejawiające się skierowaniem praktyk muzycznych w stronę popularnej oferty muzyczno-medialnej.

Istotnym elementem moich ustaleń podjętych w monografii jest także ukazanie roli i znaczenia praktyk muzycznych w obszarze politycznym. W tym przypadku śledzę specyfikę wzajemnych powiązań pomiędzy muzyką i polityką, wyodrębniając co najmniej pięć kluczowych funkcji, jakie muzyka pełni w życiu politycznym. Po pierwsze, jest to płaszczyzna integracyjno-obywatelska (muzyka jako narzędzie wzmacniania więzi społecznych, podtrzymywania wspólnoty, kultywowania tradycji narodowej; polityka w muzyce jako koordynacja działań, wyznaczanie standardów życia muzycznego). Po drugie, jest to wymiar dekoracyjno-okolicznościowy (muzyka jako atrybut władzy, uświetnienie wydarzeń politycznych i zaakcentowanie ich rangi). Po trzecie, jest to aspekt propagandowo-opresyjny (muzyka jako środek wywierania wpływu na odbiorcę, zniewalania w systemach totalitarnych, kontrolowania życia

muzycznego i twórczości kompozytorskiej, legitymizowania władzy opresyjnej). Po czwarte, jest to płaszczyzna buntowniczo-wyzwoleńcza (muzyka jako forma oporu wobec systemu, bunt polityczny poprzez muzykę, muzyka jako środek komunikacji opozycjonistów, rola kompozytorów i twórców w ruchach narodowo-wyzwoleńczych). Po piąte zaś, jest to płaszczyzna wizerunkowo-marketingowa (muzyka jako element współczesnych kampanii politycznych, środek kreowania wizerunku polityków, sposób mobilizacji i aktywizacji wyborców). Szczególnie interesująca wydaje się ta ostatnia płaszczyzna, którą rekonstruuje w oparciu o wybrane przykłady z najnowszej historii kampanii wyborczych w Polsce i towarzyszących im muzycznych produkcji. W każdej z wymienionych płaszczyzn ukazuję specyfikę muzycznych praktyk, śledząc ich naturę zarówno w czasach historycznych, jak i współcześnie. Podjętym rozważaniom przyświeca założenie o transformującej mocy muzyki w społeczeństwie i jej wyraźnym oddziaływaniom na życie polityczne.

Następnym wymiarem, który ogniskuje moją uwagę pod kątem obecności muzyki w życiu społecznym, jest wymiar religijny. I tu znów dokonuję historycznych odniesień, śledząc tradycję obecności muzyki w liturgii (początkowo był to chorał gregoriański), a następnie ukazując transformację praktyk muzycznych na przestrzeni wieków. W obrębie podjętych w tym obszarze zagadnień wyróżniam takie kwestie, jak muzyka w sferze *sacrum* oraz muzyka religijna poza kontekstem liturgicznym. Ukazuję tym samym procesy wzajemnego przenikania się tradycji świeckich i sakralnych w kontekstach liturgicznych i zdesakralizowanych. Ma to istotne znaczenie z punktu widzenia medialnie zapośredniczonej kultury muzycznej, i kontekstów post-sakralnych, wyznaczających specyfikę współczesnych praktyk muzycznych. Z podjętych przeze mnie ustaleń wynika, iż - spoglądając na przemiany praktyk muzycznych społeczeństw na przestrzeni wieków - szczególny wpływ na ich współczesny kształt mają zjawiska wzajemnego przenikania się sfery *sacrum* i *profanum*, postępującej racjonalizacji i komercjalizacji sztuki muzycznej, jak również konsumpcyjnego i często mało refleksyjnego odnoszenia się do dzieł muzyki religijnej.

Ostatnim z podjętych przeze mnie wątków jest problematyka wzajemnych sprzężeń pomiędzy praktykami muzycznymi a zglobalizowaną kulturą medialną i rozwojem najnowszych technologii, mających istotny wpływ na przemiany życia

muzycznego ludzi. Swoje rozważania zaczynam od scharakteryzowania najważniejszych przełomów (analogowego i cyfrowego), składających się na dynamiczne przemiany kultury audialnej na przestrzeni wieków. Osią podjętych tu przeze mnie rozważań jest prześledzenie specyfiki życia muzycznego ludzi w kontekście rozwoju mediów, globalnego rynku i najnowszych udogodnień technologicznych. Zgodnie z przyjętą tu perspektywą zakładam, iż praktyki te (posiadając zarówno wymiar strukturalny, jak i konstruktywistyczny), będą zarówno osadzone w określonych ramach normatywno-strukturalnych, jak i podlegać będą nieustannym procesom zmiany i interpretacji. Z bardziej interesujących kwestii, jakie podnoszę w rozdziale ósmym warto wymienić takie zagadnienia, jak: zmieniająca się natura współczesnego przemysłu muzycznego, globalizacja muzyki i jej utowarowienie (w sensie Adornowskim). Swoją uwagę kieruję także w stronę codziennych ludzkich praktyk nakierowanych na muzykę w skali mikro – w tym sensie mówię o dźwiękosferze prywatnej i publicznej, o umeblowaniu świata muzyką i tzw. „spacerach słuchowych”, stanowiących przykład swoistych „szyfterów sensów”. Śledząc te mikronarracje, przyglądam się specyfice codziennych, ludzkich działań osadzonych w globalnym, na wskroś zdigitalizowanym świecie. Zastanawiam się także nad fundamentalnymi kwestiami natury ontologicznej – czyli nad relacją: nadawca – dzieło – odbiorca – w dobie najnowszych technologii. Okazuje się bowiem, iż zagadnienia te mogą budzić szereg wątpliwości, szczególnie zaś dyskusyjny może okazać się status ontologiczny twórcy w dobie programów komponujących muzykę, czy status ontologiczny wykonawcy w dobie śpiewających hologramów i *vocaloidów*.

Klamrą spinającą całość moich rozważań jest *coda*, czyli zakończenie, w którym dokonuję rewizji najważniejszych założeń. Stawiam też fundamentalne pytanie – czy potrzebna jest socjologia muzyki, pojęta jako odrębna dyscyplina wiedzy naukowej?

Wkład w rozwój dyscypliny naukowej

Jak już wspominałam, napisana przeze mnie monografia jest pierwszą syntetyczną pracą z zakresu socjologii muzyki na polskim rynku wydawniczym,

traktującą o muzycznym wymiarze życia społecznego. W ten sposób stanowi ona fundament dla rozwoju socjologii muzyki, zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i badawczym. Wyniki i efekty związane z opublikowaniem pracy można ująć w następujących punktach

- stworzenie zrębów teoretyczno-metodologicznych dla socjologii muzyki;
- wypracowanie miejsca dla socjologii muzyki w kanonie subdyscyplin wiedzy socjologicznej;
- stworzenie programu dla socjologii muzyki;
- stworzenie kategorii praktyk muzycznych i wskazanie możliwych obszarów ich analizy;
- zainicjowanie dyskursu naukowego na temat socjologii muzyki w Polsce;

Pragnę dodać, że za opublikowanie monografii otrzymałam indywidualną nagrodę III – go stopnia przyznaną przez Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego za szczególne osiągnięcie naukowe w roku akademickim 2014/2015. Książka uzyskała też bardzo pozytywną recenzję, która ukazała się w 2015 roku w „Kulturze i Społeczeństwie”³.

5) Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (artystycznych).

SOCJOLOGICZNE STUDIA NAD MUZYKĄ I SPOŁECZEŃSTWEM

Jak już podkreślałam, główny nurt moich zainteresowań naukowych dotyczy problematyki socjologicznych studiów nad muzyką – zarówno w aspekcie teoretycznym, metodologicznym, jak i badawczym. Efektem podjętych w tym obszarze działań naukowych jest nie tylko omówiona powyżej książka o socjologii muzyki, stanowiąca pierwszą systematyczną próbę całościowego spojrzenia na pole

3 Recenzja pióra Elżbiety Tarkowskiej pt. *Socjologia i muzyka*, „Kultura i Społeczeństwo”, 2015/1, s.200-203.

teoretyczno-badawcze tej dyscypliny naukowej, ale też są to artykuły w punktowanych czasopismach naukowych. Omawiam w nich zarówno teoretyczne zagadnienia związane z socjologią muzyki, jak i prezentuję badania empiryczne. Co więcej, rozwijam też problematykę zaproponowanego przeze mnie tzw. podejścia „socjologiczno-audialnego”, które stanowi próbę metodologicznego spojrzenia na wyzwanie, jakie stoją przed badaczami analizującymi praktyki muzyczne.

A zatem, podejmowane tu zagadnienia można podzielić na : 1) teoretyczne podstawy socjologii muzyki i praktyk muzycznych; 2) metodologiczne zagadnienia związane z badaniem muzycznych praktyk oraz 3) empiryczne studium muzycznych praktyk (na przykładzie dyskursu o muzyce). Jeśli chodzi o ten pierwszy obszar zagadnień, opublikowałam tekst pt. *Teoretyczne źródła socjologii muzyki w świetle klasycznej myśli H.Spencera, G.Simmla, M.Webera oraz A.Schutza*⁴ w kwartalniku naukowym „Muzyka” (lista ERIH). Ukazałam w nim zręby myśli klasyków myśli socjologicznej, dla których zagadnienia społeczno-muzyczne były jednym z elementów refleksji naukowej. Podobnie podejmuję tematykę społeczno-muzycznych figuracji w tekście pt. *Norbert Elias o muzyce i społeczeństwie – możliwości aplikacyjne społeczno-muzycznych figuracji*⁵, który ukazał się w „Kulturze i Społeczeństwie”. Z kolei w tekście opublikowanym w „Studiach Socjologicznych” rozwijam problematykę badania praktyk muzycznych, postulując tzw. „podejście socjologiczno-audialne”⁶. Ukazuję w nim specyfikę badań nad muzycznym wymiarem życia społecznego, wskazując na takie elementy, jak perspektywa rozumiejąca, pamięć społeczno-muzyczna, „odpowiednie sposoby słuchania” i kontekstowe ujmowanie sytuacji społeczno-muzycznych, kompetencje muzyczne i dyspozycje estetyczne, znaczeniowość muzyki oraz komunikacyjna perspektywa badania praktyk muzycznych, politetyczne pojmowanie procesu muzycznego, heterogeniczne rozumienie audialności, a także procesy racjonalizacji praktyk muzycznych. Zaproponowane przeze mnie podejście stanowi pierwszą w polskiej literaturze

4 Barbara Jabłońska, *Teoretyczne źródła socjologii muzyki w świetle klasycznej myśli H.Spencera, G.Simmla, M.Webera oraz A.Schutza*, „Muzyka” 1/2013 (ss. 3-20).

5 Barbara Jabłońska, *Norbert Elias o muzyce i społeczeństwie – możliwości aplikacyjne społeczno-muzycznych figuracji*, „Kultura i Społeczeństwo”, 2015, nr 4, (ss. 51-70).

6 Barbara Jabłońska, *Socjologia muzyki i podejście socjologiczno-audialne*, „Studia Socjologiczne”, 2016, nr 2 (221), (ss.99-121).

przedmiotu próbę spojrzenia na metodologiczne wyzwania, jakie stoją przed współcześnie pojętą socjologią muzyki i szeroko pojętą audiosferą.

O praktykach muzycznych - tym razem z perspektywy kompetencji muzycznych i edukacyjnego waloru muzyki – piszę też w tekście pt. *Muzyka, edukacja, społeczeństwo - w stronę jakiego uczestnictwa w kulturze muzycznej?*⁷ Tekst ukazał się w kwartalniku „Kultura i Edukacja” (lista ERIH) i traktuje nie tylko o specyfice edukacyjnej mocy muzyki, ale też ukazuje szanse i bolączki jakie związane są z polską edukacją muzyczną.

Jednym z istotnych osiągnięć w zakresie badania praktyk muzycznych jest też opublikowany przeze mnie w „Przeglądzie Socjologicznym” artykuł pt. *Dyskurs o muzyce na przykładzie XVI Międzynarodowego Konkursu Chopinowskiego*⁸, w którym łączę problematykę socjologicznych studiów nad muzyką z analizą dyskursu. Ukazuję w nim zjawiska komunikacyjne zachodzące w sferze publicznej, dotyczące jednego z ważniejszych wydarzeń muzycznych w Polsce – Konkursu Chopinowskiego. Główne kwestie, jakie podniesione zostały w tekście, odnoszą się do takich zagadnień, jak tworzenie dyskursu o muzyce przez elity, media i publiczność w procesie negocjowania znaczeń, jak również stosowanie strategii dyskursywnych służących wyznaczaniu wartości wykonawstwa muzycznego. W tekście poruszam w głównej mierze kwestie odnoszące się do performatywnego wymiaru komunikacji i dystrybucji kapitału symbolicznego w sferze publicznej. W szczególności dotykam tu problematyki dyskursywnego wyznaczania gustu muzycznego, jak również praktyk negocjacyjnych związanych z określaniem doskonałości wykonania dzieła muzycznego. Należy dodać, iż analiz dyskursu na tematy konkursów muzycznych jest - w skali światowej – znikoma ilość, co również podnoszę w swoim tekście.

Moja działalność publikacyjna w zakresie problematyki muzyki i społeczeństwa ściśle powiązana jest z aktywnością konferencyjną. Uczestniczyłam zarówno w międzynarodowych jak i ogólnopolskich konferencjach naukowych, na których podejmowałam próbę inicjowania dyskursu naukowego na temat muzyki i

7 Barbara Jabłońska, *Muzyka, edukacja, społeczeństwo - w stronę jakiego uczestnictwa w kulturze muzycznej?*, "Kultura i Edukacja", 2014 / 3 (103), (ss. 184-205).

8 Barbara Jabłońska, *Dyskurs o muzyce na przykładzie XVI Międzynarodowego Konkursu Chopinowskiego* „Przegląd Socjologiczny” 2015/3, (ss. 131-154)

społeczeństwa. Pierwszą z konferencji, w jakiej brałam udział, prezentując moje badania na temat praktyk muzycznych, była konferencja pt. „Performatywne wymiary kultury”, zorganizowana przez AGH w Krakowie (2011), gdzie wygłosiłam referat pt. *Dyskurs o muzyce – rozważania nad interakcyjnym wymiarem kultury symbolicznej*.

Jednym z ważnych osiągnięć naukowych jest zorganizowanie przeze mnie grupy tematycznej pt. „Socjologia muzyki w teorii i praktyce” na XV Ogólnopolskim Zjeździe Socjologicznym w Szczecinie (2013 r.). Były to prawdopodobnie pierwsze w historii zjazdu obrady na tematy socjologiczno-muzyczne. Podczas szczecińskiego zjazdu wygłosiłam także referat na temat społeczno-muzycznych figuracji w ujęciu Norberta Eliasa. W obecnym roku ponownie zainicjowałam i współprowadziłam⁹ sesję tematyczną poświęconą socjologii muzyki i sztuki na XVI Ogólnopolskim Zjeździe Socjologicznym w Gdańsku (2016 r.). Na tym samym Zjeździe wybrana zostałam jako członkini zarządu nowo powołanej Sekcji Socjologii Sztuki PTS. Wszystkie te działania związane są zatem z moimi konsekwentnymi próbami zintegrowania środowiska naukowego w zakresie problematyki badań nad muzyką i społeczeństwem w różnorodnych aspektach.

Moja aktywność konferencyjna ma również mocno interdyscyplinarny charakter, z uwagi na nawiązane przeze mnie kontakty naukowe ze środowiskiem muzycznym. Na zaproszenie Akademii Muzycznej w Krakowie wzięłam udział w konferencjach naukowych poświęconych problematyce społeczno-muzycznej. W pierwszym przypadku był to udział w Międzynarodowej Konferencji „Muzyk zawodowy – tu i teraz” (2014 r.), gdzie wygłosiłam referat pt. *Socjologia muzyki – problemy i wyzwania w polskim dyskursie naukowym*. W drugim zaś przypadku był to udział w Ogólnopolskiej Konferencji „Twórczość i kreatywność w kontekstach psychologicznych, socjologicznych, muzycznych i kulturowych” (2016 r.). Na konferencji tej wygłosiłam referat pt. *Socjologia muzyki jako nauka badająca praktyki muzyczne*.

Ponadto, swoje osiągnięcia naukowe w zakresie problematyki społeczno-muzycznej prezentowałam też na międzynarodowym kongresie ISA w Jokohamie (2014 r.), gdzie wygłosiłam referat pt. *Classical sociologists on music and society*.

⁹ Grupę tematyczną w ramach Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego PTS w Gdańsku (13-17 września 2016) zatytułowaną „Socjologia sztuki i muzyki w ujęciu teoretycznym i badawczym” współprowadziłam z dr Katarzyną Niziołek i dr Katarzyną Wyrzykowską.

Kontynuując moje zainteresowania badawcze (szczególnie na poziomie metodologicznym, związanym z badaniem praktyk muzycznych), w 2016 roku wzięłam udział w międzynarodowej konferencji ESA RN 20 Qualitative Methods and Research Technologies w Krakowie (2016) gdzie zaprezentowałam referat pt. *Discourse analysis and the sociology of music*.

Pragnę też dodać, iż w maju 2012 roku odbyłam wizytę naukowo-badawczą (kwerendę biblioteczną) w University of Helsinki w ramach tzw. „wymiany bezpośredniej” realizowanej przez Uniwersytet Jagielloński i uczelnie partnerskie. Pobyt naukowy pozwolił mi zebrać część literatury światowej z zakresu socjologii muzyki.

ANALIZA DYSKURSU I DYSKURSY EUROPEJSKIE

Drugi obszar moich zainteresowań naukowych związany jest ściśle z analizą dyskursu, w tym problematyką przemocy symbolicznej i wykluczenia dyskursywnego w przestrzeni publicznej. Osią moich naukowych zainteresowań jest w szczególności krytyczna analiza dyskursu (KAD), której poświęciłam zarówno teksty teoretyczne (ukazujące tradycję badań KAD – tu istotne są artykuły o władzy i wiedzy w dyskursie na przykładzie tradycji myślenia Bourdieu i Foucaulta, oraz tekst dotyczący fenomenologicznej tradycji KAD), jak i artykuły metodologiczne i empiryczne (np. na przykładzie dyskursu o Unii Europejskiej, czy też języka politycznego, oraz aktualnie – dyskursu o muzyce). W ramach szeroko pojętej analizy dyskursu można wyróżnić następujące obszary moich zainteresowań naukowych: 1) dyskurs na temat Unii Europejskiej, 2) dyskurs i światy społeczne oraz 3) dyskurs w aspekcie teoretyczno-metodologicznym.

Jedną z ważniejszych prac, które poświęciłam zbadaniu praktyk dyskursywnych w kontekście procesów integracyjnych Polski z UE jest monografia naukowa pt. *O polskim dyskursie politycznym na tematy europejskie. Debata nicejsko-konstytucyjna w prasie codziennej*¹⁰, powstała na podstawie projektu doktorskiego. W oparciu o dwa modele teoretyczne - dyskursu obywatelskiego i

¹⁰ Barbara Jabłońska, *O polskim dyskursie politycznym na tematy europejskie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009 (ss.1-143).

nieobywatelskiego, zbadałam stan debaty politycznej w zakresie tzw. problematyki nicejsko-konstytucyjnej. Ramą teoretyczną była dla mnie - z jednej strony – Habermasowska koncepcja działania komunikacyjnego i idea autochtonicznie pojętej sfery publicznej, z drugiej zaś - teoria przemocy symbolicznej Pierre'a Bourdieu i koncepcja władzy panoptycznej i relacji „władza-wiedza” w ujęciu Michela Foucaulta. Wykorzystując wspomniane ramy teoretyczne stworzyłam wskaźniki obydwu modeli dyskursu. Na poziomie analitycznym badania osadziłam w krytycznej analizie dyskursu, odwołując się do koncepcji dyskursu Teuna van Dijka. W podjętych przeze mnie rozważaniach stawiałam między innymi pytania o jakość debaty prasowej, w tym o to, czy mamy do czynienia z racjonalnością komunikacyjną czy też może strategiczną?; czy dyskurs odznacza się otwartością, czy też jest zamknięty i sprowadza się do swoistych wspólnot retorycznych?; jak wygląda siatka dyskursywna wzajemnie powiązanych ze sobą linii argumentacyjnych?; czy mamy do czynienia z otwartą debatą, czy też dominacją wbudowaną w dyskurs?

Przeprowadzona przeze mnie analiza polskiego dyskursu prasowego w kontekście reformy instytucjonalnej UE potwierdziła hipotezę, zgodnie z którą mamy współcześnie do czynienia ze sprzężaniem się negatywnych zjawisk komunikacyjnych w obrębie dyskursu politycznego i publicznego. Dyskurs ten nacechowany jest rytualizacją, brutalizacją i ideologizacją. Język polityczny obfituje w typ strategii argumentacyjnych, które opierają się na tzw. technikach erystycznych. Ich celem jest pokonanie, nie zaś przekonanie rozmówcy. To zaś prowadzi do instrumentalizacji języka politycznego i zawłaszczania sfery politycznej przez elity symboliczne. Oznacza to, że obywatelska demokracja deliberacyjna w rozumieniu Habermasowskim daleka jest od nakreślonego ideału, zaś dyskurs polityczny nacechowany jest elementami pseudokomunikacyjnymi. W tym sensie dokonałam rekonstrukcji podstawowych profili dyskursywnych badanych przeze mnie gazet codziennych, ukazując możliwość zastosowania w praktyce stworzonych przeze mnie na etapie konceptualizacji dwóch modeli dyskursu – obywatelskiego i nieobywatelskiego. Praca ta ma zatem zarówno walor teoretyczno-metodologiczny, jak i empiryczny, ukazując możliwości aplikacyjne krytycznej analizy dyskursu.

Pokłosiem moich intensywnych zainteresowań dyskursem na temat Unii Europejskiej były też teksty naukowe opublikowane w punktowanych czasopismach

oraz pracach zbiorowych. Warto w szczególności wspomnieć artykuł pt. *W stronę demokracji deliberacyjnej? O politycznym komunikowaniu na tematy europejskie w polskiej prasie*¹¹, który ukazał się w „Przeglądzie Socjologicznym”. Innym ważnym tekstem był artykuł w pracy zbiorowej pt. *Analiza dyskursu w socjologii i dla socjologii* pod red. Anny Horolets, w którym ukazują istotę krytycznej analizy dyskursu w badaniu procesów komunikacyjnych związanych z problematyką unijną (tytuł tekstu: *Krytyczna analiza dyskursu na przykładzie debaty 'nicejsko-konstytucyjnej' w polskiej prasie*¹²). Kolejnym tekstem empirycznym, który ukazywał możliwości aplikacyjne krytycznej analizy dyskursu, był artykuł pt. *Telewizyjny 'spektakl' czy racjonalna debata? Analiza słownictwa i strategii argumentacyjnych w wybranych programach politycznych TVP1 dotyczących problematyki UE*¹³, opublikowany w „Przeglądzie Socjologii Jakościowej”. Opisuję w nim jakość i stan wybranych, telewizyjnych debat politycznych w zakresie problematyki unijnej, wykorzystując jakościowe elementy analizy praktyk dyskursywnych. Punkt ciężkości analizy położony został na identyfikację strategii argumentacyjnych i stosowanych przez rozmówców technik erystycznych, a także na analizę repertuaru używanego słownictwa, w tym metaforyzacji przekazu.

Zagadnienia związane z problematyką dyskursu i sfery publicznej w kontekście procesów integracyjnych Polski z UE opisują także w innych tekstach, które warto tu jedynie przywołać. Jest to na przykład artykuł pt. *Sfera publiczna Unii Europejskiej (perspektywa krytycznej analizy dyskursu)*¹⁴, opublikowany w czasopiśmie naukowym „Media-kultura-społeczeństwo”, a także tekst pt. *Fundusze europejskie w pierwszych latach członkostwa Polski w UE (perspektywa dyskursywna)*¹⁵, który ukazał się w

11 Barbara Jabłońska, *W stronę demokracji deliberacyjnej? O politycznym komunikowaniu na tematy europejskie w polskiej prasie*, "Przegląd Socjologiczny" 2008/2 (ss. 121-145).

12 Barbara Jabłońska, *Krytyczna analiza dyskursu na przykładzie debaty 'nicejsko-konstytucyjnej' w polskiej prasie*, [w:] A.Horolets (red.), *Analiza dyskursu w socjologii i dla socjologii*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008 (ss. 165-184).

13 Barbara Jabłońska, *Telewizyjny 'spektakl' czy racjonalna debata? Analiza słownictwa i strategii argumentacyjnych w wybranych programach politycznych TVP1 dotyczących problematyki UE*, "Przegląd Socjologii Jakościowej" 2010 (ss. 36-59).

14 Barbara Jabłońska, *Sfera publiczna Unii Europejskiej (perspektywa krytycznej analizy dyskursu)*, "Media-kultura-społeczeństwo", nr 1 (6) 2011 (ss. 41-56).

15 Barbara Jabłońska, *Fundusze europejskie w pierwszych latach członkostwa Polski w UE (perspektywa dyskursywna)*, "Zarządzanie i Edukacja", nr 74-75/2011 (ss. 207-229).

periodyku „Zarządzanie i Edukacja”. Obydwa teksty mają charakter aplikacyjny, ukazując możliwości stosowania krytycznej analizy dyskursu w wybranych obszarach problematycznych. Ten drugi tekst był pokłosiem mojego udziału (jako współwykonawca) w projekcie badawczym MNiSW pt. „Wzorce uczestnictwa polskich przedsiębiorców w Unii Europejskiej: uwarunkowania społeczno-kulturowe oraz instytucjonalne” (2008-2010) (projekt koordynowany był przez profesor Grażynę Skąpską). Warto na marginesie dodać, iż moje zainteresowanie tematyką przedsiębiorczości w UE w wymiarze dyskursywnym sięga jeszcze czasów przeddoktoratowych, gdy uczestniczyłam jako współwykonawca w projekcie MNiSW pt. „Rozdział funduszy Unii Europejskiej jako wskaźnik funkcjonowania sfery publicznej w Polsce” (2005-2007) (również kierowanym przez profesor Grażynę Skąpską).

Moje zainteresowania w ramach szeroko pojętej analizy dyskursu dotyczą także wspomnianej już wcześniej problematyki językowego konstruowania światów symbolicznych, ze szczególnym naciskiem na badanie zamkniętych wspólnot retorycznych, w obrębie których reprodukowany jest dyskurs. Problematyce tej poświęciłam zarówno tekst pt. *Językowe podziały rzeczywistości społeczno-politycznej IV RP*¹⁶, jak i artykuł pt. *Symboliczne konstruowanie świata społecznego w dyskursie medialnym*¹⁷. W przypadku tego drugiego tekstu osią rozważań jest Schutzowsko pojęta kategoria świata symbolicznego, który tworzony jest w procesie komunikacji medialnej. Wykorzystując założenia socjologii fenomenologicznej, i łącząc ją z założeniami analizy dyskursu, zbadalam wybrane procesy i zjawiska z szeroko pojętej sfery medialnej (w tym tzw. dyskurs IV RP, oraz dyskursy związane z procesami integracyjnymi Polski z UE). Efektem podjętych badań było ukazanie procesów dychotomizacji dyskursu publicznego, jak również stosowania kategorii nienawistnych pojęć, służących dyskursywnemu budowaniu figury wroga, i tworzenia dzięki temu zamkniętej wspólnoty retorycznej.

16 Barbara Jabłońska, *Językowe podziały rzeczywistości społeczno-politycznej IV RP*, [w:] M.Czerwiński, P.Nowak, R.Przybylska (red.), *Język IV Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2010 (ss. 257-269).

17 Barbara Jabłońska, *Symboliczne konstruowanie świata społecznego w dyskursie medialnym*, [w:] J.Leoński, M.Fiternicka-Gorzko (red.) *Kultury, subkultury i światy społeczne w badaniach jakościowych*, Wydawnictwo Print Group, Szczecin 2010 (ss. 51-72)

Ostatnim obszarem moich zainteresowań naukowych w obrębie szeroko pojętej analizy dyskursu jest zaangażowanie w rozwój teoretyczno-metodologicznych podstaw tzw. krytycznej analizy dyskursu (KAD), co uważam za moje ważne osiągnięcie. Wówczas gdy zaczynałam naukową przygodę z analizą dyskursu (jeszcze na studiach doktoranckich), polskojęzycznych prac na temat KAD-u było niewiele. Bolączką tej dyscypliny naukowej był (i prawdopodobnie wciąż jest) też problem ostrości języka naukowego i intersubiektywnej komunikowalności badaczy analizujących zjawiska komunikacyjne. Niewiele też mówiło się na temat teoretycznych podstaw KAD-u, a w szczególności jej powiązań ze strukturalizmem konstruktywistycznym Pierre'a Bourdieu i poststrukturalizmem Michela Foucaulta. Jeszcze przed obroną pracy doktorskiej opublikowałam ważny tekst pt. *Krytyczna analiza dyskursu: refleksje teoretyczno-metodologiczne*¹⁸, który ukazał się w „Przeglądzie Socjologii Jakościowej” i doczekał się dość dużej liczby cytowań¹⁹. Ukazują w nim powiązania współczesnej krytycznej analizy dyskursu zarówno z myślą dwóch francuskich autorów – Michela Foucaulta oraz Pierre'a Bourdieu, jak i z myślą reprezentanta krytycznej szkoły frankfurckiej – Jürgena Habermasa. Kontynuacją moich teoretycznych zainteresowań KAD-em było opublikowanie dwóch kolejnych tekstów: pierwszy z nich to artykuł pt. *Władza i wiedza w krytycznych studiach nad dyskursem – szkic teoretyczny*²⁰, który ukazał się w „Studiach Socjologicznych”, drugi zaś to artykuł pt. *Krytyczna analiza dyskursu w świetle założeń socjologii fenomenologicznej (dylematy teoretyczno-metodologiczne)*²¹, zamieszczony w „Przeglądzie Socjologii Jakościowej”. Celem naukowym wspomnianych tekstów było ukazanie teoretycznej tradycji KAD, jak również wypracowanie siatki pojęciowej w obrębie szeroko pojętych studiów nad dyskursem. Z uwagi na to, że studia te wciąż wymagają pracy nad ostrością języka naukowego, podjęłam się zadania zdefiniowania kluczowych pojęć KAD. W szczególności chodzi

18 Barbara Jabłońska, *Krytyczna analiza dyskursu: refleksje teoretyczno-metodologiczne*, „Przegląd Socjologii Jakościowej”, nr 1 tom II /2006, ss. 53-67.

19 Wg Goole Scholar w październiku 2016 r. ilość cytowań wyniosła 36.

20 Barbara Jabłońska, *Władza i wiedza w krytycznych studiach nad dyskursem – szkic teoretyczny*, „Studia Socjologiczne”, 1 (204)/2012 (ss. 75-92).

21 Barbara Jabłońska, *Krytyczna analiza dyskursu w świetle założeń socjologii fenomenologicznej (dylematy teoretyczno-metodologiczne)*, „Przegląd Socjologii Jakościowej”, 2013, tom IX nr 1 (ss. 48-61).

tu o relacyjnie powiązane ze sobą pojęcia „władza-wiedza”, co analizuję we wspomnianym już tekście pt. *Władza i wiedza w krytycznych studiach nad dyskursem – szkic teoretyczny*, jak i pojęcie społecznych światów, kontekstów społecznych i społecznie podzielanej wiedzy, co poddaję rozważaniom w tekście pt. *Krytyczna analiza dyskursu w świetle założeń socjologii fenomenologicznej (dylematy teoretyczno-metodologiczne)*. W tym ostatnim przypadku ukazuję związki współczesnej analizy dyskursu z Schutzowską tradycją myślenia o procesach komunikowania, społecznym wytwarzaniu wiedzy, jak również społecznym kontekście.

Pragnę dodać, iż od lat związana jestem z ogólnopolskim środowiskiem naukowym badaczy dyskursu. Od 2009 roku regularnie uczestniczyłam w ogólnopolskich Warsztatach z Analizy Dyskursu, cyklicznie organizowanych w różnych ośrodkach naukowych. Z inicjatywy twórców warsztatów związało się także ogólnopolskie konsorcjum naukowe, którego głównym koordynatorem jest profesor Marek Czyżewski z UŁ, i w którego pracach – z ramienia UJ – również biorę udział. Od kilku lat konsorcjum realizuje projekt badawczy pt. „Komunikowanie publiczne w Polsce – ujęcie inter – i multidyscyplinarne) (projekt NPHR).

Oprócz mojej działalności badawczo-publikacyjnej w zakresie teoretycznych, metodologicznych i empirycznych studiów nad dyskursem, należy wspomnieć o aktywności konferencyjnej. Z ważniejszych międzynarodowych konferencji, na których prezentowałam moje wyniki badań w zakresie problematyki analizy dyskursu, warto wymienić Światowy Kongres Socjologiczny (ISA) w Gothenburgu (2010 r), na którym wygłosiłam referat pt. *Political communication as a part of deliberative democracy or symbolic power*, oraz Europejski Kongres Socjologiczny (ESA) w Lizbonie (2009), podczas którego mówiłam o problematyce dyskursywnego wytwarzania społeczeństwa europejskiego (tytuł referatu: *European Society or European Societies – critical and discursive perspective*). Ponadto, brałam udział w innych ważnych, ogólnopolskich wydarzeniach naukowych, na których podejmowałam się tematyki analizy dyskursu. Warto wymienić tu XIV Ogólnopolski Zjazd Socjologiczny w Krakowie (2010), gdzie wygłosiłam referat pt. *Władza i dyskurs w ujęciu strukturalistyczno-konstruktywistycznym oraz poststrukturalnym a krytyczna analiza dyskursu*, czy też ogólnopolską konferencję

„Kultury, subkultury i światy społeczne w badaniach jakościowych” w Szczecinie (2009), gdzie zaprezentowałam referat pt. *Symboliczne konstruowanie świata społecznego w dyskursie medialnym*.

W czerwcu 2010 roku zrealizowałam też pobyt naukowo-badawczy w European University Institute we Florencji w ramach programu UE „Kompetentnie ku przyszłości” (grant Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks. Tischnera). Pobyt ten pozwolił mi zebrać cenne doświadczenia naukowe oraz literaturę przedmiotu z zakresu sfery publicznej Unii Europejskiej.

WYKLUCZENIE SPOŁECZNE W PRZESTRZENI MIEJSKIEJ

Moje dodatkowe zainteresowania naukowe dotyczą problematyki wykluczenia w przestrzeni miejskiej i społecznej rewitalizacji miasta. Są one związane z moim udziałem w międzynarodowym projekcie badawczym „CASE - Cities Against Social Exclusion” (Interreg IIIC), kierowanym przez dr hab. Andrzeja Bukowskiego, w którym byłam jednym z głównych wykonawców. Efektem realizowanych badań była zarówno współautorska monografia pt. *Wykluczone sąsiedztwa. Społeczne aspekty rewitalizacji w przestrzeni wielkiego miasta*²², jak i współredagowana, angielskojęzyczna książka pt. *Urban Rehabilitation in Segregated districts of Central and Eastern European Cities*²³. Istotą podjętych analiz było ukazanie problemu „wykluczonych sąsiedztw” na przykładzie wybranych pięciu miejsc Nowej Huty. Połączone metodologie - jakościowa i ilościowa, pozwoliły na dogłębną diagnozę sytuacji mieszkańców wykluczonych obszarów. Analiza uwzględniała takie elementy, jak studium wykluczenia i marginalizacji (w tym przede wszystkim wskaźniki ekonomiczne), studium infrastruktury społecznej, oraz studium kapitału społecznego. Kompleksowa perspektywa spojrzenia na wzajemnie sprzęgające się

22 Andrzej Bukowski, **Barbara Jabłońska**, Marta Smagacz-Poziemska, *Wykluczone sąsiedztwa. Społeczne aspekty rewitalizacji w przestrzeni wielkiego miasta*, Wydawnictwo Rabid, Kraków 2007 (ss. 1-141).

23 Andrzej Bukowski, Katalin Fuzer, **Barbara Jabłońska**, Marta Smagacz-Poziemska (red.), *Urban rehabilitation in segregated districts of central and eastern European cities*, Wydawnictwo Rabid, Kraków 2007 (ss. 1-250).

czynniki marginalizacji – zarówno te materialne, jak i przestrzenne oraz związane z międzyludzkimi relacjami i kapitałem społecznym – pozwoliły zrekonstruować obraz wykluczonych sąsiedztw, jak również - zwrotnie – opracować rekomendacje, co miało w efekcie doprowadzić do zmiany społecznej. Z uwagi na to, że projekt miał zasięg międzynarodowy (brały w nim udział – oprócz Krakowa - takie miasta partnerskie, jak Pecs (Węgry), Ołomuniec (Czechy) i Arad (Rumunia), efektem podjętych działań naukowych była nie tylko wymiana tzw. „dobrych praktyk” związanych z przeciwdziałaniem wykluczeniu, ale też wydanie współredagowanej przez mnie książki, w której ukazane zostały doświadczenia poszczególnych miast partnerskich. Istotnym elementem podjętych w niej rozważań była też kwestia metodologicznych problemów związanych z badaniem wykluczonych sąsiedztw. W tekście pt. *Methodological Problems of Research on Exclusion in Urban Space of East European Cities*²⁴, napisanym wraz z Martą Smagacz-Poziemską, poruszyliśmy kwestię metodologicznych wyzwań, w tym także problem nieprzystawalności perspektyw, które pojawiły się w kontekście badania sąsiedztw w ujęciu porównawczym.

Pragnę dodać na marginesie, iż moje zainteresowanie problematyką miejską sięga 2002 roku, czyli mojej przeddoktoratowej aktywności naukowej. Początki fascynacji szeroko pojętą tematyką aktywności ludzi w przestrzeni miejskiej wiążą się z moim udziałem (jako współwykonawca) w międzynarodowym projekcie badawczym DEMOS (V Program Ramowy UE, którego kierownikiem był dr. hab. Andrzej Bukowski). Jego istotą było zbadanie kwestii uczestnictwa obywateli we współrządzeniu miastem. Projekt dotyczył interesującej mnie wciąż kwestii społeczeństwa obywatelskiego i partycypacji społeczeństwa w przestrzeni publicznej. Zagadnienia te ściśle sprzęgają się z moimi doktoratowymi i poddoktoratowymi aktywnościami naukowymi w zakresie dyskursywnie pojętej obywatelskości, sferą publiczną i deliberacją.

24 Barbara Jabłońska, Marta Smagacz-Poziemska, *Methodological Problems of Research on Exclusion in the Urban Space of Eastern European Cities*, [w:] A. Bukowski, K. Fuzer, B. Jabłońska, M. Smagacz-Poziemska (red.), *Urban rehabilitation in segregated districts of central and eastern European cities*, Wydawnictwo Rabid, Kraków 2007 (ss. 151-167).

TEORIA SOCJOLOGICZNA I PRZEKŁAD NAUKOWY

Obok moich zainteresowań naukowo-badawczych, związanych *stricto* z socjologią muzyki oraz analizą dyskursu, realizowałam się także jako tłumacz socjologicznych tekstów naukowych. Jest to ta część mojej naukowej aktywności, która wiąże się z szeroko pojętą teorią socjologiczną (w tym współczesnymi teoriami socjologicznymi). Za swoje największe osiągnięcie w tym zakresie uważam przetłumaczenie dziesięciu esejów Alfreda Schütza, które łącznie ukazały się w postaci książki pt. *O wielości światów. Szkice z socjologii fenomenologicznej*²⁵. Teksty te po raz pierwszy ukazały się w 2008 roku, przybliżając polskiemu czytelnikowi spuściznę naukową znakomitego przedstawiciela socjologii fenomenologicznej.

Kilka lat później (w 2012 roku) przetłumaczyłam także dwa eseje Jeana Baudrillarda, odnoszące się do tematyki fotografii w społeczeństwie. Są to teksty pt. *Fotografia, czyli świetlny zapis*²⁶ oraz *Iluzja nie stanowi opozycji wobec rzeczywistości*, które ukazały się w tomie redagowanym przez Piotra Sztompkę i Małgorzatę Bogunię-Borowską pt. *Fotospołeczeństwo*²⁷.

6) Działalność dydaktyczna i organizacyjna, praca na rzecz środowiska naukowego

Działalność dydaktyczna

W ramach działalności dydaktycznej w Instytucie Socjologii UJ prowadziłam, bądź prowadzę w głównej mierze kursy z kanonicznych przedmiotów teoretycznych i metodologicznych. Początkowo były to ćwiczenia ze „Współczesnych teorii

²⁵ Alfred Schütz, *O wielości światów. Szkice z socjologii fenomenologicznej*, tłum. Barbara Jabłońska, Zakład Wydawniczy „NOMOS”, Kraków 2008 [2012] (ss. 1-251).

²⁶ Jean Baudrillard, *Fotografia, czyli świetlny zapis*, tłum. Barbara Jabłońska [w:] P.Sztompka, M.Bogunia-Borowska, „Fotospołeczeństwo”, Wydawnictwo ZNAK, Kraków 2012 (ss. 380-386).

²⁷ Jean Baudrillard, *Iluzja nie stanowi opozycji wobec rzeczywistości*, tłum. Barbara Jabłońska [w:] P.Sztompka, M.Bogunia-Borowska (red.), „Fotospołeczeństwo”, Wydawnictwo ZNAK, Kraków 2012 (ss. 430-439).

socjologicznych (studia I stopnia), do których realizacji zaprosiła mnie prof. Grażyna Skąpska. Prowadziłam też ćwiczenia z „Teorii socjologicznych wobec wyzwań współczesności” (studia II stopnia), stanowiące zaawansowaną kontynuację zajęć ze Współczesnych Teorii Socjologicznych. Później były to również zajęcia ćwiczeniowe z „Wprowadzenia do socjologii” dla studiów I stopnia oraz „Metodologii nauk społecznych” dla studiów II stopnia. Od kilku lat prowadzę też ćwiczenia z „Metod jakościowych w badaniach społecznych”, „Historii myśli socjologicznej” oraz seminaria licencjackie. W tym czasie pod moim kierunkiem powstało kilkadziesiąt projektów licencjackich. Pełniłam też funkcję recenzenta prac magisterskich.

Równolegle, oprócz przedmiotów kanonicznych, prowadzę także autorskie zajęcia specjalizacyjne, powiązane z moimi sprofilowanymi dwukierunkowo zainteresowaniami badawczymi. Po pierwsze, są to zajęcia z analizy dyskursu - w tym z „Krytycznej analizy dyskursu” oraz „Wprowadzenia do analizy dyskursu”, i „Analizy dyskursu publicznego”. Prowadziłam też zajęcia warsztatowe z „Komunikowania w sferze publicznej”. Kursy te, w głównej mierze w formule warsztatowej i wykładowej, odnoszą się do najnowszych ujęć teoretyczno-metodologicznych w zakresie badania zjawisk dyskursywnych w przestrzeni medialnej. Po drugie, opracowałam autorski kurs z deficytowych w Polsce zajęć z zakresu „Socjologii muzyki” (w formie wykładowo – ćwiczeniowej). Od kolejnego roku akademickiego ruszy też zaproponowany przeze mnie kurs pt. „Muzyka i media”, stanowiący kontynuację kursu podstawowego z socjologii muzyki, i łączący zagadnienia społeczno-muzyczne z problematyką sfery publicznej i komunikowania medialnego. W tym sensie stanowić on będzie połączenie moich zainteresowań naukowych z zakresu socjologii muzyki, socjologii teoretyczno-metodologicznej i socjologii mediów, dyskursu i komunikowania w sferze publicznej.

W ramach mojej działalności dydaktycznej recenzowałam także projekt doktorski w ramach kursu „Prezentacje” dla studentów studiów III-go stopnia. Zajęcia te mają na celu przygotowanie doktorantów do ubiegania się o granty badawcze.

Pragnę dodać, iż moje doświadczenie dydaktyczne nie ogranicza się wyłącznie do zajęć prowadzonych w IS UJ. W roku 2009 odbyłam gościnne wykłady na Wydziale Nauk Społecznych i Politycznych Uniwersytetu w Maastricht w ramach stypendium LLP-Erasmus Programme (Teaching Staff Mobility Programme). Wykłady

te dotyczyły historii społeczeństwa obywatelskiego oraz współczesnych procesów i zjawisk z zakresu komunikowania w europejskiej sferze publicznej.

Dodatkowo, na zaproszenie innych krakowskich uczelni, prowadziłam też zajęcia z zakresu socjologii kultury, socjologii internetu, masowego komunikowania, metodologii nauk społecznych, metod i technik badawczych, jak również współczesnych teorii socjologicznych i historii myśli socjologicznej.

W ramach mojej działalności dydaktycznej prowadziłam też zajęcia na Uniwersytecie Trzeciego Wieku UJ.

Działalność organizacyjna, praca na rzecz środowiska naukowego

Jeśli chodzi o działalność organizacyjną, od lat aktywnie uczestniczę w pracach komisji egzaminacyjnych na poziomie licencjackim w Instytucie Socjologii UJ. W roku akademickim 2013/2014 pełniłam również funkcję koordynatora i organizatora egzaminów licencjackich w IS UJ. Ponadto, rokrocznie brałam też udział w egzaminach wstępnych na II stopień studiów (magisterskich).

Należę do Polskiego Towarzystwa Socjologicznego (od 2010 roku) oraz do Międzynarodowego Stowarzyszenia Socjologicznego (ISA) (również od 2010 roku). W latach 2009-2011 przynależałam także do Europejskiego Towarzystwa Socjologicznego (ESA).

W ramach mojej działalności w PTS zainicjowałam dwukrotnie zorganizowanie grupy tematycznej z socjologii muzyki na Ogólnopolskich Zjazdach Socjologicznych (w 2013 w Szczecinie i w 2016 w Gdańsku). W 2016 roku przystąpiłam też do grupy PTS inicjującej powołanie Sekcji Socjologii Sztuki. Od września 2016 roku pełnię funkcję członkini zarządu Sekcji Socjologii Sztuki PTS. Zadaniem nowo powołanej sekcji jest między innymi integracja środowiska naukowego skoncentrowanego wokół szeroko pojętej sztuki.

Jak już wspominałam, w ramach moich zainteresowań związanych z analizą dyskursu należę do ogólnopolskiego konsorcjum naukowego „Analiza dyskursu” (powołanego w 2012 roku), pełniąc przy tym - z ramienia UJ – funkcję członkini Rady Konsorcjum. Wspomniane konsorcjum skupia najważniejszych badaczy dyskursu w Polsce. Aktualnie, w ramach prac konsorcjum realizowany jest projekt badawczy,

finansowany ze środków NPRH pt. „Komunikowanie publiczne w Polsce - ujęcie inter- i multidyscyplinarne”.

W ramach mojej aktywności na rzecz środowiska naukowego pełniłam też rolę recenzenta w czasopismach naukowych. Były to takie czasopisma, jak: „Palimpsest” (2011, 2012), „Societas/Communitas” (2015), „Załącznik Kulturoznawczy” (2015) „Stan rzeczy” (2016) i „Relacje Międzykulturowe” (2016).

Podsumowując, chciałabym jeszcze raz podkreślić, iż osią moich zainteresowań naukowych, realizowanych od kilkunastu lat, jest zarówno teoria socjologiczna, jak i metodologia badań społecznych, które z powodzeniem realizuję w dwóch głównych obszarach badawczych: socjologii muzyki i analizie dyskursu. Początkowo była to fascynacja tą drugą tematyką, której efektem były zarówno prace naukowe z zakresu KAD, jaki i moja działalność na rzecz środowiska naukowego. Od kilku lat moje zainteresowania naukowe skierowałam także na niedocenianą w Polsce i zaniedbaną naukowo socjologię muzyki, czego efektem jest przedłożona jako główne osiągnięcie naukowe monografia „Socjologia muzyki”. Podjęcie się tej tematyki traktuję jako naukową misję, łącząc kompetencje socjologa, jak i wiedzę praktyczną i wykształcenie muzyka. Aktualnie moje zainteresowania naukowe zmierzają w kierunku połączenia problematyki muzyki i społeczeństwa z socjologią mediów, masowego komunikowania i analizą dyskursu.

